

Esitys tiettyjen arvokkaiden luontoalueiden huomioimisesta Vaasan yleiskaavassa 2040

Eräs Vaasan yleiskaavan 2040 tavoitteista on viheralueiden ja viherrakentamisen monimuotoisuuden lisääminen ja luontokadon pysäyttäminen. Tämän esityksen tarkoitus on auttaa Vaasan kaupunkia kyseisen tavoitteen toteutuksessa kokoamalla tietoa Vaasan luontoarvoiltaan merkittävistä luontoalueista. Esitys tukee myös muita yleiskaavan tavoitteita, kuten tärkeiden ekosysteemipalvelujen säilyttämistä.

Esityksessä on mukana 92 kohdetta, joiden kuvaukset ja muut tiedot on koottu liitteenä olevaan Excel-taulukkoon. Aluerajaukset toimitetaan koostekarttana ja Shapefile-tiedostona. Kohteet on alustavasti jaettu SL- ja luo-alueiksi.

Esityksessä painottuvat METSO-arvoja ja uhanalaisia luontotyyppiä edustavat vanhat kangasmetsät, piensuot ja lehdot, unohtamatta maankohoamisrannikon luontokohteita. Monilla kohteella elää uhanalaista tai vaateliasta vanhan metsän lajistoa.

Kuva: Pilvilammen luontopolun metsä esitetään yleiskaavan SL-varaukseksi. Alueen vanhoissa metsissä elää uhanalaista ja vaateliasta vanhan metsän lajistoa. Kuvaaja: Katja Lösönen

Miksi esitys tarvitaan?

Osa allekirjoittaneista järjestöistä jättivät kesäkuussa 2023 yhteisen mielipiteen Vaasan yleiskaava 2040:n osallistumis- ja arviointisuunnitelmasta. Mielipiteessä esitettiin muun muassa luonnonsuojelun aluevarausten määrän merkittävää lisäämistä, luo-alueiden määrän lisäämistä sekä kyseisten alueiden luontoarvoja aidosti turvaavien kaavamääräysten muotoilua.

Samalla esitettiin metsärakentamisen huomattavaa vähentämistä ja nykyisen yleiskaavan toteuttamattomien rakentamisvarausten poistamista arvokkailta luontoalueilta. Tämä esitys pyrkii konkretisoimaan näitä ehdotuksia ja osoittamaan, että nykyisen yleiskaavan SL- ja luo-alueiden ulkopuolelta löytyy huomattava määrä luonnonsuojelullisesti arvokkaita kohteita.

Toivomme, että esitys myös täydentää kaupungin omia yleiskaavan liittyviä luontoselvityksiä esimerkiksi metsien luontoarvojen osalta.

Esityksen tausta ja tietolähteet

Esityksessä on hyödynnetty aikaisempia järjestöesityksiä, kuten vuonna 2017 tehtyä metsiensuojeluesitystä ("Vaasan ja Mustasaaren arvometsiä – 10 suojeluehdotusta luonnon ja ihmisten hyväksi"), Vaasan metsäsuunnitelmaan 2020-2030 liittyvää 55 kohteen arvometsäesitystä (2019) ja Kyrön Seudun Luonnonsuojeluyhdistys ry:n hoitoesitystä kaupungin metsistä Vähänkyrön alueella (2019). Nämä esitykset pohjautuvat sekä maastossa kerättyyn tietoon että muihin tietolähteisiin.

Tätä esitystä varten on tehty runsaasti uusia maastokäyntejä ja lajistokartoituksia, mitä on edesauttanut Vaasan Aktia-säätiöltä ja Suomen luonnonsuojeluliitolta saatu projektirahoitus vuonna 2023. Rahoituksen turvin lajistoasiantuntija Olli Manninen kartoitti Vaasan arvometsien lajistoa kymmenen maastopäivän ajan keväällä 2023. Syksyllä 2022 Keijo Savola ja Birthe Weijola kartoittivat Pilvilammen arvometsien kääpälajistoa noin yhdeksän maastopäivän ajan. Lajihavainnot on tallennettu avoimeen laji.fi -tietokantaan.

Esityksen tekoon on kuulunut vanhojen kohdekuvausten ja -rajausten täydentäminen ja yhdenmukaistaminen sekä täysin uusien kohteiden kuvaus. Esitystä varten on käyty läpi laji.fi:n lajihavainnot kaikilta esityskohteilta. Siinä on myös hyödynnetty Vaasan metsäsuunnitelman 2020-2030 (luonnos) puuston ikätietoja ja Vaasan viheraluejärjestelmä 2030:n tiedot. Esityksen tekijöillä ei ole ollut pääsyä Vaasan kaupungin omaan luontotietokantaan. Kohdekuvausten teosta sekä rajauksista ovat vastanneet Vaasan ympäristöseuran varapuheenjohtaja Birthe Weijola ja metsäasiantuntija Keijo Savola.

Suojelun nykytilanne ja tavoitetaso

Tällä hetkellä Vaasan maa-alueen suojeluprosentti on noin 4,2%, pois lukien vain kaavalla suojellut alueet¹. Suojeluprosentti ei ole erityisen korkea verrattuna muihin eteläsuomalaisiin kaupunkeihin.

Vaasa on asettanut yleiskaavan tavoitteeksi luontokadon pysäyttämisen. Tavoitteen toteuttamisen tulee tarkoittaa myös suojelualueiden määrän kasvattamista, koska sitä se tarkoittaa muun muassa YK:n Kunming-Montrealin luontosopimuksessa ja Suomen kansallisessa luonnon monimuotoisuusstrategiassa 2035 (luonnos 14.12.2022). Jälkimmäisen mukaan "koko Suomen suojelupinta-alan tulee kasvaa 30 prosenttiin Suomen maa-alueiden ja sisävesien sekä merialueiden pinta-alasta vuoteen 2030 mennessä. Näin Suomi omalta osaltaan kantaa vastuunsa kansainvälisellä ja EU-tasolla sovitusta suojelutavoitteista." (s. 37) Vastaavasti Vaasan tulee kantaa vastuunsa kansallisista suojelutavoitteista.

¹ Vain kaavalla suojellut alueet mukaan lukien suojeluprosentti on 5,3 %. Lähde: Birthe Weijolan, Matti Kyröläisen ja Asseri Laitisen laskelmat sekä kirjeenvaihto Vaasan kaavoituksen Laura Lahden kanssa 27.1-20.3.2023.

Kansallisessa luonnon monimuotoisuusstrategiassa todetaan myös, että erityisesti Etelä- ja Keski-Suomen metsien suojelualueverkko on puutteellinen, joten "metsien suojelua tulee laajentaa myös muihin kuin vanhojen ja luonnontilaisten metsien kriteerit täyttävälle kohteille ja kohdentaa suojelua erityisesti lajistoltaan ja luontotyypeiltään monipuolisimmille sekä puutteellisesti suojelluille alueille".(s. 38) Tällä tarkoitetaan esimerkiksi valtioneuvoston hyväksymän Etelä-Suomen metsäluonnon monimuotoisuuden toimintaohjelman (METSO) valintakriteerejä täyttäviä kohteita.

Vaasan kaupungin maanomaisuus sisältää huomattavan määrän arvokkaita metsiä ja muita luontokohteita. Niillä on erityistä merkitystä niin METSO-ohjelman suojelutavoitteiden kuin uhanalaisten ja suojelutoimia vaativien luontotyyppien ja lajien kannalta. Osa luontokohteista on syytä nähdä valtakunnallisesti arvokkaina (esim. Pilvilammen metsät, Öjenin Natura-alueeseen liittyvät vanhat metsät), isompi joukko on maakunnallisesti arvokkaita (mm. Mustikkamaan ja Öjbergetin metsät) ja pääosa paikallisesti arvokkaita.

Valintaperusteet

Tärkeimmät esityksen kohdevalinnassa käytetyt kriteerit liittyvät kohteiden luonnontilaisuuteen, edustavuuteen Vaasan oloissa sekä lähiajan kehityspotentiaaliin. Keskeisiä valinta- ja rajauskriteerejä on ollut myös se, esiintyykö kohteilla niitä elinympäristöjä ja rakennepiirteitä, joiden lisäsuojelu on todettu tärkeäksi METSO-ohjelmassa. Näihin rakennepiirteisiin kuuluu esimerkiksi vanha puusto ja lahoppuun määrä.

Arvottamisessa on huomioitu myös tiedossa olevat lajisto-arvot, kuten kohteella elävät alueellisesti uhanalaiset, vaarantuneet, silmälläpidettävät tai harvinaiset lajit. Lisäksi on huomioitu niitä lajiryhmiä, joiden esiintyminen metsissä kertoo metsien ikään, luonnontilaisuuteen ja lahoppuustoisuuteen liittyvistä arvoista (lahottajasienet, eräät epifyyttijäkälät). Valinnassa on huomioitu myös tiedossa olevia linnustoarvoja.

Omistajat

Kohteiden omistaja on pääsääntöisesti Vaasan kaupunki. Muiden yhteisöomistajien (esim. seurakuntien) kohteita on sisällytetty esitykseen, jos ne ovat täyttäneet valintaperusteet. Yksityisomistuksessa oleva kohde on saatettu sisällyttää esitykseen, jos se on jo edellisessä yleiskaavassa kaavoitettu SL- tai luo-kohteeksi tai kun kysymyksessä on erittäin arvokas kohde, joka on nykyisessä yleiskaavassa kaavoitettu rakentamiseen. Muutamissa tapauksissa kyseessä on kaupungin pääosin omistama arvokas luontoalue, joka jatkuu hieman yksityismaan puolelle.

Status voimassaolevassa yleiskaavassa

Esityksen teon yhteydessä on tarkasteltu kohteiden statusta voimassaolevissa yleiskaavassa ja osayleiskaavoissa. Esityksen kohteista valtaosa sijaitsee nykyisen yleiskaavan M-, V- ja VR-alueilla. Esitykseen on myös sisällytetty ne yleiskaavan SL-varaukset, jotka ovat vain kaavalla suojeltuja. Uusi yleiskaava antaa perusteet myös tiettyjen nykyisen yleiskaavan toteuttamattomien rakennusvarausten (AP, AK) ja tielinjausten uudelleentarkasteluun ja siksi esitys sisältää joitain tällaisia kohteita. Muutama kohde sijaitsee korkeimman hallinto-oikeuden kumoamalla alueella.

Esitykseen ei ole sisällytetty rakennettavaksi asemakaavoitettuja kohteita, pois lukien Melaniemessä sijaitseva rakentamiseen asemakaavoitettu alue, josta on jälkikäteen löydetty liito-oravan elinpiiri.

Huomioitavaksi esitetyt alueet

Esitys sisältää 92 kohdetta ja yhteensä 1704 hehtaaria. Kohteet on alustavasti jaettu SL-alueiksi ja luo-alueiksi. Osittain aluejako on tehty luontoarvojen merkittävyyden pohjalta, osittain alueiden sijainnin ja muun käytön huomioinnin näkökulmasta.

Kohteet muodostavat allekirjoittaneiden järjestöjen mielestä Vaasan viheralueverkoston keskeiset laatuytimet nykyisten suojelualueiden ohella.

Lisäselvitysten tarve

Monen esityksen kohteen luontotyyppi- ja lajistoarvot ovat selkeät ja yleiskaavan kannalta nähdäksemme riittävästi selvitettyjä. Joukossa on kuitenkin huomattavasti tunnettuja alueita, joiden kohdalla harkitut lisäselvitykset olisivat kokonaisarvottamisen kannalta hyödyllisiä. Hyödyllisimpiä ja kustannustehokkaimpia selvityksiä olisivat todennäköisesti uhanalaisten ja silmälläpidettävien luontotyyppien sekä METSO-ympäristöjen selvittäminen.

Viitteet aikaisempiin järjestöesityksiin ja yleiskaavamielipiteeseen:

Mielipide Vaasan yleiskaava 2040:n osallistumis- ja arviointisuunnitelmasta (30.6.2023):

<https://web.sll.fi/pohjanmaa/vaasa/kannanotot/MielipideVaasanyleiskaava2040osallistumisjaarviointisuunnitelmasta.pdf>

Vaasan metsäsuunnitelman 2020-2030 arvometsäesitys (22.8.2019):

www.sll.fi/vaasa/vaasan-metsasuunnitelma-2020-2030

Vaasan kaupungin metsäsuunnitelma – Kyrön Seudun Luonnonsuojeluyhdistys ry:n hoitoesitys Vähänkyrön alueen metsistä (10.8.2019):

www.sll.fi/vaasa/vaasan-metsasuunnitelma-2020-2030

Vaasan ja Mustasaaren arvometsiä – 10 suojeluehdotusta luonnon ja ihmisten hyväksi (7.3.2017):

<https://web.sll.fi/pohjanmaa/vaasa/Metsiensuojeluesitys>

Liitteet:

Liite 1: Vaasan yleiskaavaan 2040 esitettävät SL- ja luo-kohteet

Liite 2: Esityksen koostekartta

Liite 3: Vaasan yleiskaava 2040 SL ja luo esitys (karttarajaukset Shapefile-muodossa aputiedostoineen)

Esityksen yhteyshenkilöt:

Birthe Weijola, birthe.weijola@gmail.com
Pentti Kananoja, pentti.kananoja@elisanet.fi
Asseri Laitinen, asseri.laitinen@gmail.com
Anne Paadar, anne.paadar@gmail.com
Torgny Backman, torgny.backman@gmail.com
Marjo Lehtisalo, pohjanmaa@sll.fi
Helena Kyröläinen, helena.kyrolainen@netikka.fi
Matti Kyröläinen, matti.kyrolainen@netikka.fi

Vaasassa 27.3.2024

Kyrön Seudun Luonnonsuojeluyhdistys r.y.

Pekka Niemi-Nikkola, puheenjohtaja

Pentti Kananoja, sihteeri

Luonto-Liitto Pohjanmaa r.y.

Asseri Laitinen, puheenjohtaja

Merenkurkun Lintutieteellinen Yhdistys r.y.

Anne Paadar, puheenjohtaja

Ostrobothnia Australis r.f.

Torgny Backman, viceordförande

Suomen luonnonsuojeluliiton Pohjanmaan piiri r.y.

Heli Hämäläinen, puheenjohtaja

Marjo Lehtisalo, toiminnanjohtaja

Vaasan Kävelyklubi r.y.

Helena Kyröläinen, puheenjohtaja

Vaasan Sieniyhdistys r.y.

Matti Kyröläinen, puheenjohtaja

Eija Koski, varapuheenjohtaja

Vaasan ympäristöseura – Vasa miljöförening r.y.

Matti Tuomaala, puheenjohtaja

Lasse Villanen, sihteeri

Jakelu:

Vaasan kaupungin kaavoitus: Kaavoitusjohtaja Päivi Korkealaakso, yleiskavoittaja Annika Birell, maisema-arkkitehti Helena Iltanen, ympäristöinsinööri Laura Lahti

Vaasan kaupungin tekninen toimi: Teknisen toimen johtaja Markku Järvelä

Vaasan kaupungin ympäristötoimi: Ympäristötoimen johtaja Esa Hirvijärvi

Tiedoksi:

Etelä-Pohjanmaan ELY-keskuksen luonnonsuojeluryhmä: Luonnonsuojeluryhmän päällikkö Leena Rinkineva-Kantola, ylitarkastaja Johanna Kullas